

Barbara Surma

Akademia Ignatianum, Wydział Pedagogiczny

Realizacja podmiotowości we współpracy z rodzicami w montessoriańskich przedszkolach publicznych i niepublicznych – raport z badań

The Implementation of Subjectivity in Cooperation with Parents in Montessori Public and Private Preschools – Research Report

---

SŁOWA KLUCZOWE

współpraca przedszkola z rodziną, podmiotowość, wychowanie dziecka, pedagogika Montessori, partycypacja, współuczestnictwo decyzyjne i instrumentalne, komunikacja

ABSTRAKT

Przedmiotem przeprowadzonych badań była realizacja idei podmiotowego traktowania rodziców dzieci uczęszczających do przedszkoli publicznych i niepublicznych opartych na koncepcji pedagogicznej M. Montessori. Ich celem było zdiagnozowanie aktualnej sytuacji dotyczącej współpracy przedszkola z rodzicami w wymiarze instrumentalnym i decyzyjnym oraz przepływu informacji. Problemem głównym stało się pytanie: W jaki sposób montessoriańskie przedszkola publiczne i niepubliczne realizują podmiotowe podejście we współpracy z rodzicami dzieci? Pytanie to zostało uszczegółowione o kwestię: oceny form i sposobów komunikowania się z rodzicami przez nauczycieli, możliwości współuczestnictwa decyzyjnego i instrumentalnego.

W celu zebrania opinii rodziców zastosowano sondaż diagnostyczny z techniką ankiety. Badaniami objęto rodziców dzieci, które uczęszczały do przedszkola przynajmniej przez jeden rok, w czterech ce-

lowo wybranych placówkach wychowania przedszkolnego, realizujących koncepcję edukacyjną opracowaną przez M. Montessori. Wśród nich były dwie placówki niepubliczne i dwie publiczne z trzech miast: z Krakowa, Białegostoku i Tychów. Badania zostały przeprowadzone w roku szkolnym 2014/2015.

Otrzymane wyniki wskazują, że w badanych przedszkolach realizowane są kryteria partycypacji rodziców w pracy placówek. Są oni informowani o koncepcji filozoficznej, pedagogicznej i organizacyjnej przedszkola. Pozytywnie ocenili przepływ informacji na temat rozwoju dzieci. Kwestia współdecydowania o pracy przedszkola jest regulowana statutem przedszkola. W niektórych sprawach nauczyciele powinni bardziej konsultować się z rodzicami oraz uświadamiać ich o swoich działaniach wychowawczych w celu wypracowania jednolitego oddziaływania na dziecko i budowania zaufania.

KEYWORDS **ABSTRACT**

collaboration of kindergarten with the family, subjectivity, child education, Montessori system, participation, participatory decision-making and instrumental communication

The subject of the study was the realization of the idea of subjective treatment of parents whose children attend public and private kindergartens based on the Montessori teaching concept. The aim was to diagnose the current situation concerning cooperation between kindergarten staff and parents in the dimension of instrumental and decision-making and information flow. The primary concern was the question: how do Montessori public and private kindergartens carry out a subjective approach in cooperation with parents? This has been particularized to the issue: evaluation forms and ways of communicating with parents by teachers, participatory decision-making and instrumental capabilities.

In order to gather the views of parents we used a diagnostic technique survey questionnaire. The study involved the parents of children who attended preschool for at least one year in four purposely selected preschool institutions, implementing the educational concept developed by Montessori. Among them were two private and two public institutions from the three cities of Cracow, Białystok and Tychy. The research was conducted in the school year 2014/15.

The results showed that there are some criteria of parents' participation in the work of tested institutions. Parents are informed about the philosophical, pedagogical and organizational concept of a kindergarten. The parents positively evaluated the flow of information on the development of children. The issue of co-operation is governed by kindergarten statute. In some cases, teachers should consult more with parents and educate them about their educational activities in order to develop a uniform impact on the child and to build trust.

Wprowadzenie

Znaczenie współpracy między środowiskiem rodzinnym a instytucjami edukacyjnymi było i jest przedmiotem wielu badań o charakterze teoretycznym, jak i praktycznym. Na przestrzeni ostatnich lat stopniowo zauważa się wzrost świadomości społecznej dotyczącej konieczności partnerskiego traktowania rodziców i ich współodpowiedzialności za rozwój dziecka. Ulega zmianie podejście w stosunku do roli i miejsca rodziny w procesie instytucjonalnej edukacji, które wynika z prawa do wychowania dzieci zgodnie z ich własnymi przekonaniami zagwarantowanego przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej uchwaloną w roku 1997¹ oraz inne międzynarodowe dokumenty ratyfikowane przez Polskę. Rodzicom przyznaje się prawo do decydowania i oddziaływania na proces wychowania ich dzieci w placówkach oświatowych. Zostało to również wyakcentowane w Ustawie o systemie oświaty z 7 września 1991 roku² i z różnym efektem systematycznie wprowadzane w życie. Podkreśla się w niej trójpodmiotowość szkoły/przedszkola (dziecko, rodzic, nauczyciel), która teoretycznie miała umożliwić rodzicom większy udział w współdecydowaniu i współuczestniczeniu w tworzeniu koncepcji systemu edukacyjnego, wyboru programu obowiązującego w danej placówce czy określaniu warunków wychowania i nauczania³.

Przedmiotem przeprowadzonych przeze mnie badań⁴ jest realizacja idei podmiotowego traktowania rodziców dzieci uczęszczających do przedszkoli publicznych i niepublicznych opartych na koncepcji pedagogicznej M. Montessori⁵. W założeniach tych placówek, wynikających z przesłanek teoretycznych i praktycznych wychowania dziecka opracowanych przez włoską lekarzkę na początku XX wieku, stawia się na podmiotowość i indywidualność dziecka⁶, poszanowanie jego godności oraz współdziałanie z rodzicami w celu wspierania rozwoju ich dzieci⁷. Celem badań jest zdiagnozowanie aktualnej sytuacji dotyczącej współpracy przedszkola z rodzicami w wymiarze instrumentalnym i decyzyjnym oraz przepływu informacji. Podział taki zaproponowała M. Karwowska-Struczyk⁸.

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997, Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, art. 48, 1.

² Ustawa o systemie oświaty z 7 września 1991 roku, Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425.

³ Pisze o tym: B. Pawlak, *Jak współpracować z rodzicami uczniów klas początkowych*, Kraków 2003.

⁴ Badania sfinansowane zostały w ramach zadań statutowych Akademii Ignatianum, nr 24/P/2015.

⁵ Zob. m.in.: B. Surma, *Pedagogika Montessori – podstawy teoretyczne i twórcze inspiracje w praktyce*, Łódź 2008; B. Bednarczuk, *Dziecko w klasie Montessori. Odniesienia teoretyczne i praktyczne*, Lublin 2007.

⁶ Zob. B. Surma, *Wolność i indywidualizm w koncepcji pedagogicznej Marii Montessori a wychowanie do dialogu*, „Kultura i Edukacja” 88(2012)2.

⁷ Zob. I. Sikorska, *Rozwój dziecka w przedszkolu. Stymulujące wartości wybranych systemów edukacyjnych*, Kraków 2010.

⁸ M. Karwowska-Struczyk, *Rodzice w przedszkolu – balast czy koło ratunkowe?*, [w:] *Środowiskowe i językowe konteksty edukacji dziecka w rodzinie, przedszkolu i szkole*, red. E. Jaszczyszyn, J.Z. Górnikiewicz, Warszawa 2013, s. 59-92.

Badania na temat współpracy rodziców z placówkami oświatowymi są prowadzone w ramach ewaluacji jakości ich pracy. Wyniki są publikowane na stronach internetowych placówek i kuratoriów, w czasopismach o tematyce przedszkolnej⁹ czy w monografiach¹⁰. Badania te powstają najczęściej na podstawie analizy dokumentów placówek i ankiet skierowanych do rodziców i nauczycieli. Ich celem jest znalezienie skutecznych form tejże współpracy¹¹, opracowania zasad¹² i wskazanie uwarunkowań¹³. Badania o szerszym zasięgu częściej dotyczą współpracy szkół niż przedszkoli¹⁴.

Przedszkola w obliczu dokonujących się przemian społecznych i edukacyjnych próbują na nowo określić swoją rolę i miejsce w społeczeństwie. Możliwość funkcjonowania placówek niepublicznych stworzyła okazję dostosowania oferty do potrzeb dzieci i rodziców z uwzględnieniem ich aktywnego zaangażowania się w proces wychowania. W tej nowej sytuacji również przedszkola publiczne wprowadzają zmiany zgodnie z oczekiwaniami społecznymi i reformą oświaty. Istotną przesłanką dla podniesienia jakości i znaczenia współpracy jest uświadomienie zarówno rodzicom, jak i nauczycielom, że w procesie wychowawczym powinna aktywnie uczestniczyć rodzina, która musi być postrzegana jako partner, współtwórca i współrealizator pracy wychowawczej, a nie jako intruz czy mniej kompetentny partner, którego trzeba pouczać¹⁵. Świadoma partycypacja rodziców w pracę instytucjonalną przynosi wiele korzyści wszystkim podmiotom uczestniczącym w procesie edukacyjnym, dlatego należy diagnozować aktualną sytuację w każdej placówce w celu podnoszenia jej efektów¹⁶.

Podmiotowe podejście wynika z definicji pojęcia „współpraca”, która ma polegać na „pracy wykonywanej wspólnie z kimś, z innymi; to wspólna praca, działalność prowadzona wspólnie”¹⁷ i ma się „opierać na wzajemnym zaufaniu i lojalności oraz

⁹ Por. G. Paprotna, *Problemy współpracy przedszkola z rodziną w świetle przemian edukacyjnych*, „Nauczyciel i Szkoła” 9(2000)2.

¹⁰ *Optymalizacja sytuacji szkolnej uczniów – różnorodne wymiary współpracy z rodzicami*, red. A. Konieczna, Warszawa 2010.

¹¹ Por. J.M. Łukasik, K. Jagielska, R. Solecki, *Nauczyciel. Wychowawca. Pedagog*, Kielce 2013.

¹² O zasadach pisze m.in.: M. Łobocki, *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania*, Warszawa 1985; por. B. Surma, *Uczestnicy (podmioty) procesu edukacyjnego w przedszkolu*, [w:] J. Karbownik, M. Kwaśniewska, B. Surma, *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką*, Kraków 2013, s. 177-182.

¹³ Zob. S. Guz, *Edukacja przedszkolna w okresie przemian*, Warszawa 1996.

¹⁴ Por. M. Banasiak, *Współpraca rodziców ze szkołą w kontekście reformy edukacji w Polsce*, Toruń 2013.

¹⁵ G. Paprotna, *Problemy współpracy przedszkola z rodziną w świetle przemian edukacyjnych*, art. cyt., s. 98.

¹⁶ Na temat korzyści piszą m.in.: M. Karwowska-Struczyk, *Rodzice w przedszkolu – balast czy koło ratunkowe?*, dz. cyt., s. 79; B. Grzeszkiewicz, *Wychowanie przedszkolne w reformie edukacji*, [w:] *W służbie człowiekowi. Społeczna troska o dziecko w XX wieku*, red. J. Wilk, t. 3, Lublin 2003, s. 644; B. Surma, *Uczestnicy (podmioty) procesu edukacyjnego w przedszkolu*, dz. cyt., s. 179.

¹⁷ *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 3, Warszawa 1978, s. 768.

na podporządkowaniu się celowi, należycie uświadomionemu sobie przez wszystkie jednostki lub grupy”¹⁸.

Na podstawie analizy literatury przedmiotu oraz własnego wieloletniego doświadczenia nauczyciela wychowania przedszkolnego mogę stwierdzić, że działania podejmowane przez personel ukierunkowane są na współdziałanie z rodziną, które polega m.in. na:

- obustronnym przepływie informacji na temat dziecka i jego aktualnego rozwoju,
- informowaniu rodziców o możliwości rozwijania zainteresowań dziecka¹⁹,
- wskazywaniu mocnych i słabych stron dziecka oraz jego osiągnięć w celu włączenia rodziców do wspierania rozwoju ich dziecka oraz ewentualnego łagodzenia trudności²⁰,
- zapoznawaniu rodziców o zadaniach edukacyjnych realizowanych w danej placówce,
- stwarzaniu okazji do współdecydowania w sprawach przedszkola.

Świadomość wśród nauczycieli o potrzebie podejmowania działań w kierunku podmiotowego traktowania rodziców i ich roli w procesie wychowania dziecka wciąż wzrasta. Przedszkola zobowiązane przez odpowiednie zapisy w Podstawie programowej wychowania przedszkolnego²¹ zwracają szczególną uwagę na przekazywanie rodzicom różnego rodzaju informacji o dziecku i planowanych oraz realizowanych zadaniach edukacyjnych, równocześnie oczekując od nich aktywnego współdziałania. Jednakże podmiotowe traktowanie rodziców powinno odzwierciedlać się także w prawie do współdecydowania o pracy wychowawczej przedszkola. Dlatego w badaniach, które przeprowadziłam w przedszkolach, zapytałam rodziców o ich opinię na temat ich partycypacji i ocenę działań podejmowanych przez placówkę, umożliwiając im aktywnie współuczestniczyć w pracy przedszkola. W celu porównania otrzymanych wyników badania zostały przeprowadzone w przedszkolach niepublicznych i publicznych.

¹⁸ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2001, s. 443.

¹⁹ Na przykład o rozwijaniu postawy twórczej zob. B. Surma, *Teoretyczne założenia kształtowania postawy twórczej dzieci w wieku przedszkolnym*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 26(2012)4; zdolności dzieci: B. Surma, *Praca z dzieckiem zdolnym*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 32(2014)2; DOI: 10.14632/eetp_32.1.

²⁰ Nauczyciel jest zobowiązany do przeprowadzenia badania gotowości szkolnej dziecka i przekazania rodzicom informacji na ten temat dwa razy w roku. Wyniki badań nad gotowością szkolną dzieci w przedszkolach Montessori rodzice mogą znaleźć: B. Surma, *Gotowość szkolna do uczenia się matematyki dzieci sześciolletnich w przedszkolu Montessori – raport z badań*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 28(2013)2; poziomu sprawności językowej: B. Surma, *Poziomą sprawności językowej dzieci w przedszkolu Montessori*, [w:] *Kompetencje kluczowe dzieci i młodzieży. Teoria i badania*, red. J. Uszyńska-Jarmoc, M. Bilewicz, Warszawa 2015.

²¹ Dz.U. 2014 poz. 803.

Założenia metodologiczne badań własnych

Problem główny sformułowałam w postaci pytania: W jaki sposób montessoriańskie przedszkola publiczne i niepubliczne realizują podmiotowe podejście we współpracy z rodzicami dzieci?

Probleмами szczegółowymi natomiast były pytania:

- Jak rodzice oceniają formy i sposoby komunikowania się z nimi przez personel?
- Jakie możliwości współuczestnictwa decyzyjnego w działalności edukacyjnej przedszkola są im proponowane?
- Jakie możliwości współuczestnictwa instrumentalnego w działalności edukacyjnej przedszkola są im proponowane?

Metodą, którą zastosowałam w celu zebrania opinii rodziców, był sondaż diagnostyczny z techniką ankiety. Do opracowania pytań w kwestionariuszu ankiety wykorzystywałam kryteria oceny interakcji nauczyciel – rodzic oraz zmodyfikowane wskaźniki ilościowe współuczestnictwa instytucji i rodziców opublikowane i opracowane przez M. Karwowską-Struczyk²². Kryteria te m.in. dotyczyły sposobu otrzymywania informacji o koncepcji programowej przedszkola, form komunikowania się, systematycznego informowania o zdarzeniach wpływających na dziecko, atmosfery w przedszkolu czy możliwości współdziałania i współdecydowania. Kwestionariusz ankiety, oprócz sześciu pytań metryczkowych, składał się z 21 pytań pozwalających na zapoznanie się z opinią rodziców na temat realizacji idei ich podmiotowego traktowania przez instytucję oświatową w trzech obszarach: komunikowania się oraz uczestnictwa instrumentalnego i decyzyjnego.

Badaniami objęto rodziców dzieci, które uczęszczały do przedszkola przynajmniej przez jeden rok, w czterech celowo wybranych placówkach wychowania przedszkolnego, realizujących koncepcję edukacyjną opracowaną przez M. Montessori. Wśród nich były dwie placówki niepubliczne i dwie publiczne z trzech miast: Krakowa, Białegostoku i Tychów. Badania zostały przeprowadzone w roku szkolnym 2014/2015. W celu interpretacji otrzymanych wyników dodatkowo po ich opracowaniu przeprowadziłam wywiad z dyrektorkami i wybranymi nauczycielkami.

Zbadano 145 osób. W przedszkolach publicznych, które są liczniejsze, wzięło udział – 97 osób, w niepublicznych – 48 osób. 107 ankietowanych, co stanowi 74 proc. wszystkich badanych, wskazało, że mają więcej niż jedno dziecko, z tym 57, czyli 39 proc. badanych ma starsze dziecko. Zatem część z nich miała już wcześniej kontakt z wychowaniem instytucjonalnym i mogła ocenić współpracę z przedszkolem z perspektywy doświadczeń z placówką szkolną. 133 matek i 115 ojców ma wykształcenie wyższe. Wykształcenie średnie ma 32 matek i 39 ojców; zawodowe – 5 matek

²² M. Karwowska-Struczyk, *Rodzice w przedszkolu – balast czy koło ratunkowe?*, dz. cyt.

i 13 ojców; podstawowe – 3 matki i 1 ojciec. Badani wskazali również, że nie znają wykształcenia dwóch matek i siedmiu ojców.

Formy i sposoby komunikacji – ocena przepływu informacji

Ocena współuczestnictwa rodziców i przedszkola związanego z ideą podmiotowości, dialogiczności i wzajemnego przepływu informacji w tym komunikowania ich o koncepcji filozoficznej, psychologicznej, pedagogicznej i organizacji pracy w przedszkolu polegała na udzieleniu odpowiedzi na kilka pytań dotyczących:

- sposobów informowania o koncepcji filozoficznej przedszkola, w tym przypadku o założeniach systemu wychowawczego M. Montessori;
- sposobów informowania o wyborze programu i podręcznika oraz terminu przekazania tej informacji;
- form komunikowania się, ich częstotliwości, treści i oceny przepływu informacji;
- atmosfery panującej w przedszkolu.

Rodzice mają prawo do wyboru placówki i powinni to robić w sposób świadomy. Zatem podstawową rolą przedszkola w celu umożliwienia rodzicom podjęcia takiej decyzji jest przekazanie informacji na temat przyjętej koncepcji wychowania i organizacji pracy placówki. W przyszłości może się to przyczynić do ustalenia jednolitego oddziaływania wychowawczego podejmowanego przez przedszkole i rodzinę z korzyścią dla dziecka i jego rozwoju. Na pytanie o sposoby przekazywania informacji o koncepcji filozoficznej przedszkola rodzice mieli do wyboru kilka odpowiedzi. Wyniki badań zaprezentowane są w tabeli 1.

Tabela 1. Sposób przekazania informacji o koncepcji filozoficznej przedszkola

Odpowiedzi wielokrotnego wyboru	Publiczne		Niepubliczne		Razem	
	L	%	L	%	L	%
Ustnie podczas pierwszej wizyty w przedszkolu	57	59	36	75	93	64
Pisemnie za pomocą Internetu (mail, strona internetowa)	51	53	25	52	76	52
Ustnie podczas zebrania ogólnego z rodzicami	60	62	9	19	69	47
Pisemnie (otrzymaliśmy informacje wydrukowane)	13	13	9	19	22	15
Nie wiem	0	0	2	4	2	1
Na studiach	2	2	0	0	2	1
Nie otrzymaliśmy	0	0	1	2	1	0,7

Źródło: badanie własne.

Przedstawione w tabeli 1 dane pokazują, iż przedszkola niepubliczne preferują informowanie rodziców o koncepcji filozoficznej przedszkola w sposób indywidualny, podczas pierwszej wizyty w przedszkolu. Stwarza to atmosferę podmiotowego i indywidualnego traktowania rodziców. Może to mieć również związek z działaniami przedszkola na rzecz zachęcania rodziców do posłania dzieci do danej instytucji. Na podstawie uzyskanych informacji rodzice podejmują decyzję o zapisie lub rezygnacji z posłania dziecka do tego typu przedszkola, w którym opłata jest wyższa niż w przedszkolu publicznym.

Natomiast w przedszkolach publicznych informacje o koncepcji filozoficznej przedszkola przekazywane były najczęściej podczas zebrania ogólnego oraz podczas pierwszej wizyty rodziców w przedszkolu. Zebranie ogólne jest tradycyjną formą współpracy przedszkola z rodziną, która stwarza możliwość przekazania tych samych informacji w krótkim czasie. W sytuacji kiedy przedszkola przyjmują co roku dużą liczbę nowych dzieci, taka forma jest łatwiejsza, ale brakuje w niej podejścia indywidualnego. Ponadto informacje te są już przekazywane rodzicom, którzy zapisali swoje dzieci, czyli dokonali wyboru placówki. Zatem można zadać pytanie, czy ich wybór był świadomy i oparty na rzetelnych informacjach? Rodzice również wskazali, że informacje o koncepcji otrzymali w formie pisemnej czy to jako wydrukowany tekst, czy jako załącznik mailowy.

W literaturze podkreśla się, że wszyscy rodzice powinni otrzymać pisemną informację o koncepcji programu i organizacji pracy danej instytucji. A w sytuacji kiedy rodzic jest obcokrajowcem, informacje takie powinien otrzymać w języku ojczystym²³. W celu podnoszenia jakości partycypacji rodziny w pracy wychowawczej może to być wskazówka dla dyrekcji przedszkoli, by taki sposób komunikowania wprowadzić jako standard już podczas pierwszego kontaktu z rodzicami.

Kolejną informacją, do przekazania której dyrekcja przedszkola jest zobowiązana Ustawą o systemie oświaty, jest przedstawienie programu pracy wychowawczej i podręcznika dla dzieci zatwierdzonych przez Radę Pedagogiczną po konsultacjach z Radą Rodziców, jeśli taka istnieje. Odpowiedzi na pytanie o sposoby przekazania informacji na ten temat prezentowane są w tabeli nr 2.

Najczęstszym sposobem przekazu informacji o wyborze programu i podręcznika dla dzieci w obu typach przedszkoli był ustny komunikat przedstawiony podczas zebrania ogólnego oraz pierwszej wizyty w przedszkolu. Tylko niektórzy rodzice z przedszkoli publicznych wskazali, że otrzymali tę informację w formie pisemnej. Natomiast w przedszkolach niepublicznych oprócz informacji ustnych rodzice wskazali, że otrzymali ją w wersji pisemnej. Ustawa o systemie oświaty do lipca 2014 roku, kiedy to zniesiono ten zapis, zobowiązywała dyrektora placówek oświatowych do publicznego

²³ Tamże, s. 73.

poinformowania o wyborze programu i podręczników w terminie do 15 czerwca poprzedzającego nowy rok szkolny. Obecnie o terminie podania informacji o wyborze programu i podręcznikach decyduje dyrektor, ale informacja ta ma być upubliczniona. Na pytanie o termin i częstotliwość przekazywania rodzicom informacji o wyborze programu badani wskazali, że otrzymują tę informację co roku (w publicznych przedszkolach – 36 proc., w niepublicznych – 27 proc.) oraz że było to na początku roku 47 proc. w przedszkolach publicznych i 31 proc. w niepublicznych. Byli też rodzice, którzy twierdzili, że nie otrzymali takiej informacji w obu typach przedszkoli, ale stanowili mniejszość. W obu typach przedszkoli informacja taka jest upubliczniona na stronach internetowych zgodnie z ustawą. Z takiej formy komunikacji, jak wykazały badania, skorzystało 46 proc. badanych z przedszkoli niepublicznych, a tylko 6 proc. rodziców z przedszkoli publicznych.

Tabela 2. Sposób informowania rodziców o wyborze programu i podręcznika dla dzieci

Odpowiedzi wielokrotnego wyboru	Publiczne		Niepubliczne		Razem	
	L	%	L	%	L	%
Ustnie podczas zebrania ogólnego z rodzicami	71	73	32	67	103	71
Ustnie podczas pierwszej wizyty w przedszkolu	39	40	13	27	52	36
Pisemnie za pomocą Internetu	5	6	22	46	27	19
Nie otrzymaliśmy	4	4	2	4	6	4
Pisemnie (informacje wydrukowane)	3	3	1	2	3	2

Źródło: badania własne.

Jedno z nielicznych pytań otwartych w kwestionariuszu ankiety dotyczyło częstotliwości organizowania przez przedszkola zebrań dla rodziców. Analiza otrzymanych wyników, które skonfrontowałam z wypowiedziami dyrektorek i nauczycielek w badanych przedszkolach, była niezgodna z faktami. Przedszkola niepubliczne organizowały zebrania co najmniej dwa razy w roku (prawidłowych wskazań w tych przedszkolach było 56 proc.). Natomiast w jednym z przedszkoli publicznych liczba zebrań dla rodziców w ciągu roku wynosiła sześć (nikt nie podał takiej liczby, najbliższej tej liczby było 8 proc. rodziców, którzy stwierdzili, że są to cztery zebrania w ciągu roku). Rozbieżności między odpowiedziami udzielanymi przez ankietowanych były dość duże. Można zatem stwierdzić, że z jakiegoś powodu określenie prawdziwej liczby zebrań sprawiło

badanym kłopot. Precyzyjniejsi w swoich odpowiedziach byli rodzice z przedszkoli niepublicznych. Mogło to być spowodowane większą liczbą zebrań w przedszkolach publicznych, które miały różnorodny charakter, lub też mniejszym zaangażowaniem rodziców w sprawy organizacyjno-wychowawcze przedszkola. Wyjaśnieniem może być też fakt aktywnego uczestnictwa w tych zebraniach. Rodzice być może wskazali tylko taką liczbę zebrań, w których uczestniczyli. Mogą o tym świadczyć odpowiedzi na pytanie o częstotliwość uczestniczenia przez nich w tych zebraniach. Na odpowiedź „zawsze” wskazało aż 81 proc. rodziców z przedszkoli publicznych i 66,7 proc. z niepublicznych. Odpowiedzi na te pytania, w kontekście zgromadzonych informacji od nauczycieli, trudno jednoznacznie zinterpretować i na ich podstawie wskazać, którzy rodzice są bardziej zaangażowani lub bardziej obowiązkowi.

Oprócz zebrań ogólnych z rodzicami przedszkola stosują też inne formy komunikowania się z rodzicami, o które to zapytałam w kwestionariuszu ankiety. Otrzymane wyniki znajdują się w tabeli nr 3.

Tabela 3. Inne formy komunikowania się nauczyciela z rodzicami

Formy komunikowania	Publiczne		Niepubliczne		Razem	
	L	%	L	%	L	%
Codzienny indywidualny kontakt z nauczycielem przy przyprowadzaniu i odbieraniu dzieci	93	96	45	94	138	95
Informacje na tablicach ogłoszeniowych	76	78	40	83	116	80
Zebrania grupowe	61	63	37	77	98	67
Zajęcia otwarte	48	50	30	63	78	54
Indywidualne wcześniej umówione spotkania inicjowane przez rodziców	23	24	34	71	57	39
Indywidualne wcześniej umówione spotkania inicjowane przez nauczyciela	25	26	30	63	55	38
Hospitowanie zajęć	18	19	30	63	48	33
E-mailowo	4	4	43	90	47	32

Źródło: badania własne.

Na podstawie otrzymanych wyników można stwierdzić, że najczęstszą formą komunikowania się z rodzicami w obu pałcówkach jest ich codzienny, indywidualny kontakt z nauczycielem. Trzeba w tym miejscu wyjaśnić, że nie zawsze dzieci są przy-

prowadzane do przedszkola przez rodziców. W takich sytuacjach ta podmiotowość jest utrudniona, ale ze strony rodziny. Tak wysoki wynik otrzymany w obu typach przedszkoli wskazuje, że nauczyciele są otwarci na bezpośredni kontakt z rodzicami dzieci i są oni mile widziani w przedszkolu. Na drugim miejscu ankietowani wskazali inną tradycyjną formę kontaktu z rodzicami, jakimi są ogłoszenia zamieszczane na tablicach ogłoszeń. Rodzice zaznaczyli również możliwość zdobycia informacji na temat rozwoju dziecka podczas zebrań grupowych. Zajęcia otwarte oraz możliwość hospitowania zajęć stwarza atmosferę otwartości przedszkola i życzliwego traktowania rodziców. W obu typach przedszkoli organizowane są zajęcia otwarte przynajmniej raz w roku. 50 proc. rodziców z przedszkoli publicznych zaznaczyło taką możliwość. Natomiast w niepublicznych było to 63 proc. wskazań. Nową formą współuczestnictwa rodziców w procesie wychowawczym dziecka i przepływu informacji jest hospitowanie zajęć. Metoda M. Montessori pozwala na aktywny udział rodziców w zajęciach z tak zwanym materiałem rozwojowym, podczas których może on zaobserwować indywidualną aktywność własną dziecka. Zebrane w ten sposób informacje mogą przyczynić się do stworzenia jednolitego oddziaływania wychowawczego w obu środowiskach dziecka. Przedszkola też są otwarte na udział rodziców w zajęciach w pierwszych dniach pobytu dziecka, uroczystościach typu urodziny czy posiłkach. Uzyskane wyniki wskazują jednak na dużą rozbieżność w obu typach placówek. Zdecydowanie więcej pozytywnych odpowiedzi udzielili rodzice z przedszkoli niepublicznych. Może to wynikać z faktu, że przedszkola te są mniejsze, bardziej kameralne i możliwość codziennej obserwacji przez pojedynczych rodziców nie przeszkadza w funkcjonowaniu poszczególnych grup. Istotną różnicę można zauważyć w formie komunikowania się drogą elektroniczną. Przedszkola niepubliczne korzystają z tej formy aż w 90 proc., natomiast w przedszkolach publicznych tylko 4 proc. rodziców zaznaczyło taką możliwość komunikowania.

Oprócz codziennego kontaktu nauczyciela z rodzicem podczas przyprowadzania i odprowadzania dziecka do i z przedszkola istnieje możliwość indywidualnego spotkania inicjowanego zarówno przez rodzica, jak i nauczyciela. W obu przedszkolach wskazano na taką możliwość komunikowania się. Jednakże w odpowiedziach tych zachodzi istotna różnica na korzyść przedszkoli niepublicznych. Na spotkania z inicjatywy rodziców w przedszkolach niepublicznych wskazało aż 71 proc. badanych, w publicznych tylko 24 proc. Na inicjowane przez nauczycieli w niepublicznych przedszkolach wskazało 63 proc., w publicznych 26 proc. Na podstawie tych odpowiedzi można przypuszczać, że zarówno rodzice, jak i nauczyciele z przedszkoli niepublicznych wykazują się większą inicjatywą i zaangażowaniem w osobiste i indywidualne kontakty w celu obustronnego przepływu informacji. Jednakże, jak się okazuje na podstawie analizy odpowiedzi na kolejne pytanie, nie świadczy to o uzyskaniu lepszego wyniku dotyczącego otrzymywania bieżącej informacji o sukcesach dziecka w przedszkolach niepublicznych.

Na pytanie, czy są na bieżąco informowani o sukcesach dziecka, twierdząco odpowiedziało 79 proc. rodziców z przedszkoli publicznych i 77 proc. z przedszkoli niepublicznych. Negatywnie odpowiedziało 11 proc. z publicznych przedszkoli, 10 proc. z niepublicznych. Zatem otrzymane wyniki utrzymują się na podobnym poziomie. Istnieje grupa rodziców, która ma poczucie niedoinformowania. Należałoby zatem poszukać przyczyn, które mogą występować z obu stron, a następnie podjąć odpowiednie działania w celu podniesienia jakości kontaktów. Rodzice również ocenili przepływ informacji, mając do dyspozycji skalę pięciostopniową. Uzyskana średnia ocen dla przedszkoli publicznych wyniosła 4,21, dla niepublicznych 4,23.

Jednym z kryteriów interakcji nauczyciel – rodzic jest umożliwianie rodzicom obserwowania działania dzieci podczas pobytu w przedszkolu. Na pytanie, czy rodzice czują, że są mile widziani i oczekiwani w przedszkolu, twierdząco odpowiedziało 59 proc. badanych z przedszkoli publicznych, 23 proc. raczej tak, negatywnie 5 proc., nie wiem 9 proc. i 4 proc. bez odpowiedzi. W przedszkolach niepublicznych były to wyniki bardzo zbliżone: twierdzących 63 proc., raczej tak 15 proc., negatywnych 6 proc., nie wiem 10 proc. i 6 proc. bez odpowiedzi.

Ocena kontaktów między instytucją a rodziną dotyczyła otrzymywania informacji na temat koncepcji filozoficznej i pedagogicznej, programowej, dziecka i jego sukcesów oraz form i częstotliwości spotkań organizowanych w przedszkolu. Rodzice pozytywnie oceniają ten obszar działania przedszkola. W tylko niektórych sytuacjach przedszkola niepubliczne wyróżniają się w swoim działaniu na rzecz podmiotu i indywidualnego podejścia do rodziców. Przyczyną może być kwestia większego zaangażowania rodziców i wyższych oczekiwań z ich strony, co w pewnym stopniu zmusza nauczycieli do innego działania, a także typ przedszkola, które funkcjonuje dzięki funduszom uzyskanym z wpłat czesnego. Jednakże nie oznacza to, że w badanych przedszkolach publicznych rodzice nie są informowani czy gorzej traktowani, ale czasami nie są świadomi swoich praw.

Rodzice również zostali zapytani o treść przekazywanych informacji przez nauczycieli. I tak 72 proc. rodziców z przedszkoli publicznych i 71 proc. z niepublicznych twierdzi, że otrzymują informacje o metodach stymulujących rozwój dziecka. Nie otrzymuje takich informacji 24 proc. rodziców z przedszkoli publicznych i 19 proc. z niepublicznych. 69 proc. badanych z publicznych przedszkoli i 50 proc. z niepublicznych twierdzi, że nauczyciele konsultują się z rodzicami w sprawie zainteresowań dziecka i ich sposobem spędzania czasu. Natomiast 26 proc. ankietowanych z publicznych i 37 proc. z niepublicznych przedszkoli uważa, że takich konsultacji nie było. Kolejnym poruszonym tematem w ramach przepływu informacji jest udzielanie wskazówek rodzicom na temat pracy z dzieckiem w domu w celu dalszego rozwijania jego zdolności i zainteresowań. 63 proc. rodziców z przedszkoli publicznych stwierdza, że takie wskazówki otrzymują, a 30 proc., że nie. W przedszkolach niepublicznych

twierdząco odpowiedziało 56 proc., negatywnie 33 proc. W każdym przypadku znalazły się również pojedyncze przypadki wskazujące na odpowiedź „raczej tak” lub „nie wiem” czy też nie udzielono odpowiedzi, dlatego podane procenty po zsumowaniu nie stanowią stuprocentowej całości. Wyniki wskazują, że w obu typach przedszkoli podejmowane są różnego typu spotkania informacyjne dla rodziców, jednakże nie docierają one do wszystkich. Jeżeli jest to związane z brakiem obecności rodziców na zebraniach, należałoby szukać innych sposobów docierania do nich.

Współuczestnictwo decyzyjne i instrumentalne

Istotą partycypacji rodziców w pracy przedszkola jest możliwość współdecydowania o procesie wychowawczym, programie, dodatkowych zajęciach, godzinach otwarcia przedszkola czy wyżywieniu. Są to często bardzo trudne kwestie do uzgodnienia i wynegocjowania. Z jednej strony są one uwarunkowane możliwościami przedszkola i regulowane statutem, z drugiej jednostkowymi potrzebami rodziców i ich dziecka oraz brakiem obiektywnego spojrzenia na pracę instytucji. Na współuczestnictwo decyzyjne składają się przede wszystkim działania Rady Rodziców, która powinna brać udział w konsultacjach dotyczących spraw organizacyjnych, pedagogicznych, a także opiniować nauczycieli w ramach awansu zawodowego. Natomiast współuczestnictwo instrumentalne związane jest z udziałem rodziców w organizowanych wycieczkach, wyjściach czy uroczystościach, a także pracą na rzecz przedszkola, wolontariatem, dostarczaniem materiałów, wsparciem finansowym i troską o sprzęt.

W badanych przedszkolach Rada Rodziców działa tylko w przedszkolach publicznych. Wiedzę na ten temat ma 80 proc. badanych rodziców z tych przedszkoli, pozostali albo nie wiedzą, albo nie udzielili informacji. A 3 proc. rodziców twierdziło, że nie ma Rady Rodziców w ich przedszkolu. W przedszkolach niepublicznych 69 proc. wskazało, że nie ma takiej rady, 23 proc. nie wiedziało, czy jest, a 8 proc. nie udzieliło odpowiedzi. W obu przypadkach należałoby podjąć ten temat na zebraniu organizacyjnym i uświadomić rodziców, że taka rada działa bądź nie i jakie ma zadania, bowiem rodzice uważają, że głównym zadaniem Rady Rodziców jest zbieranie pieniędzy na prezenty dla nauczycieli lub na inne potrzeby przedszkola. Rodzice z przedszkoli niepublicznych w większości uważają, że nie ma potrzeby powoływać Rady Rodziców.

Rodzice zapytani zostali o możliwość decydowania o wyborze programu i podręcznika dla dziecka. W przedszkolach publicznych 17 proc. rodziców stwierdziło, że mają taką możliwość, a 62 proc. wskazało, że nie mogą decydować, pozostałe 21 proc. zaznaczyło odpowiedź „nie wiem”. W przedszkolach niepublicznych 14 proc. uważa, że może decydować, 48 proc. badanych wskazało, że nie, a 38 proc. nie ma na ten temat wiedzy. W większości zatem rodzice uważają, że nie mają lub nie wiedzą, czy mogą decydować

o programie wychowania. Interesująca może być analiza odpowiedzi na kolejne pytanie, w którym rodzice mieli wskazać, czy wybór programu powinien być z nimi konsultowany. 51 proc. ankietowanych z przedszkoli publicznych i 46 proc. z niepublicznych odpowiedziało twierdząco. Negatywnie 42 proc. w przedszkolach publicznych i 35 proc. w niepublicznych. Zatem połowa badanych rodziców uważa, że powinna mieć prawo do współdecydowania o wyborze programu i podręcznika dla dzieci.

Współuczestnictwo w podejmowaniu decyzji przez rodziców w sprawach organizacyjnych wiązało się z czterema kwestiami: godzinami otwarcia przedszkola, wyborem zajęć dodatkowych, wyżywieniem oraz wyborem grupy i nauczyciela dla swojego dziecka. Decydowanie o godzinach otwarcia przedszkola publicznego jest raczej niemożliwe. Większe możliwości decydowania o tym stwarzają przedszkola niepubliczne, które są lub powinny być bardziej otwarte na potrzeby rodziców. I rzeczywiście w praktyce godziny otwarcia w badanych przedszkolach na przestrzeni lat ulegały zmianom zgodnie z propozycjami rodziców. Fakt ten odnotowali niektórzy badani rodzice z przedszkoli niepublicznych (40 proc.), natomiast negatywnie odpowiedziało 71 proc. badanych z przedszkoli publicznych, co jest zgodne z prawdą (tabela nr 4).

Tabela 4. Możliwość decydowania o godzinach otwarcia przedszkola

Odpowiedzi	Publiczne		Niepubliczne		Razem	
	L	%	L	%	L	%
Tak	19	20	19	40	38	26
Nie	69	71	23	48	92	63
Nie wiem	3	3	1	2	4	3
Brak odp.	6	6	5	10	11	8
Razem	97	100	48	100	145	100

Źródło: badania własne.

Organizacja zajęć dodatkowych leży w gestii dyrekcji i Rady Pedagogicznej przedszkola. Na początku roku podawane są informacje na temat proponowanych zajęć, na które rodzice dobrowolnie zapisują swoje dziecko. Jest to konsultowane z rodzicami i często propozycja tych zajęć wypływa z ich oczekiwań i decyzji. Rodzice w tej kwestii mają pełne prawo decydowania o tym. 68 proc. rodziców z przedszkoli publicznych i 75 proc. z niepublicznych twierdzi, że mają wpływ na wybór zajęć dodatkowych. Pozostali uważają, że nie i jest to 30 proc. rodziców z przedszkoli publicznych i 19 proc. z niepublicznych. Należałoby znaleźć przyczynę tych negatywnych odpo-

wiedzi, być może rodzice czują presję ze strony przedszkola, by ich dzieci uczestniczyły w zajęciach dodatkowych.

Bardzo ważnym aspektem, z punktu widzenia rodziców, jest zdrowe odżywianie dzieci i decydowanie o wyżywieniu w przedszkolu. Obecnie coraz częściej instytucje oświatowe korzystają z zewnętrznych firm cateringowych, które nie cieszą się uznaniem rodziców. Lepszą sytuację mają przedszkola publiczne, które nie zrezygnowały z prowadzenia własnej kuchni. W obu przypadkach prowadzone są jednak konsultacje i negocjacje z rodzicami w celu wspólnego ustalenia jadłospisu. We wszystkich badanych przedszkolach, co wynika z wywiadów z nauczycielami, rodzice mają prawo decydowania w tej kwestii. Badani również to dostrzegają i tak 61 proc. rodziców z przedszkoli publicznych odpowiedziało pozytywnie, a 29 proc. negatywnie, pozostali nie mieli zdania na ten temat (10 proc.). W przedszkolach niepublicznych pozytywnie odpowiedziało 83 proc., a tylko 13 proc. negatywnie, 4 proc. nie udzieliło odpowiedzi. Na temat zdrowego odżywiania i kształtowania odpowiednich nawyków żywieniowych nauczyciele organizują zajęcia dla dzieci, powinno się je wspierać również spotkaniami dla rodziców w celu uzgodnienia jednolitych oddziaływań. Na podstawie obserwacji i wywiadów z nauczycielami mogą stwierdzić, że czasami rodzice wymagają od przedszkola wprowadzania rygorystycznych zasad zdrowego żywienia, jednocześnie bez przestrzegania ich w domu.

Na jakość współpracy między nauczycielem a rodzicem ma również wpływ nawiązanie relacji między nimi, dialog i wzajemne zaufanie, które może zrodzić się m.in. w czasie pierwszych kontaktów oraz dzięki możliwości dokonania wyboru przez rodziców grupy i nauczyciela prowadzącego. W przedszkolach publicznych 23 proc. badanych wskazało na możliwość zapisu dziecka do wybranej przez nich grupy, w przedszkolach niepublicznych pozytywnych odpowiedzi było 33 proc. Negatywnie odpowiedziało 56 proc. rodziców z przedszkoli publicznych i nieco mniej, bo 44 proc., rodziców z niepublicznych. Pozostali badani nie udzielili żadnej odpowiedzi (po 12 proc. w obu typach przedszkoli) bądź nie wiedzieli, czy mogą wybierać (9 proc. w publicznych i 10 proc. w niepublicznych).

Rodzice również zapytani zostali, czy mają możliwość zaproponowania nauczycielom jakichś pomysłów dotyczących wyjazdu, wycieczek, wyjścia do muzeum czy organizacji ciekawych zajęć dla dzieci. 51 proc. rodziców z przedszkoli publicznych i 67 proc. z niepublicznych stwierdziło, że mają taką możliwość. Dodatkowo 16 proc. ankietowanych z publicznych przedszkoli i 15 proc. z niepublicznych uważa, że raczej tak. Wielkiej różnicy zatem w tych odpowiedziach nie ma, kształtują się na podobnym poziomie. Istotną różnicą jest natomiast liczba odpowiedzi negatywnych bądź ich braku uzyskanych w publicznych przedszkolach w stosunku do tych uzyskanych w niepublicznych (tabela nr 5). Może to świadczyć o postawie części rodziców, którzy aktywnie się angażują w działalność przedszkola i czują się partnerami wychowania

własnych dzieci. Natomiast te negatywne wypowiedzi mogą m.in. wskazywać na brak świadomości badanych, że przedszkole jest otwarte na ich partycypowanie w proces wychowawczy.

Tabela 5. Możliwość proponowania nauczycielom oferty wyjazdu, wyjścia do muzeum, organizacji ciekawych zajęć

Odpowiedzi	Publiczne		Niepubliczne		Razem	
	L	%	L	%	L	%
Tak	49	51	32	67	81	56
Raczej tak	16	16	7	15	23	16
Nie	15	16	2	4	17	12
Nie wiem	14	14	2	4	16	11
Brak odp.	3	3	5	10	8	5
Razem	97	100	48	100	145	100

Źródło: badania własne.

Oprócz współuczestnictwa decyzyjnego wyodrębnia się też instrumentalne, które ma dłuższą tradycję i jest związane z udziałem rodziców w pracy na rzecz przedszkola w różnych obszarach, również tych materialnych. Rodzice mieli możliwość zaznaczenia oczekiwań zgłaszanych wobec nich przez personel przedszkola. Otrzymane wyniki wielokrotnego wyboru znajdują się w tabeli nr 6.

Tabela 6. Oczekiwania przedszkola wobec rodziców w ramach współuczestnictwa instrumentalnego

Odpowiedzi	Publiczne		Niepubliczne		Razem	
	L	%	L	%	L	%
Udział rodziców w organizowanych uroczystościach	59	61	22	46	81	56
Udział rodziców w organizacji wycieczek	56	58	20	42	76	52
Dostarczanie materiałów	46	47	22	46	68	47
Praca na rzecz przedszkola	43	44	14	29	57	39
Pomoc w trosce o sprzęt przedszkolny	26	27	4	8	30	21
Wsparcie finansowe	28	29	5	10	33	23
Wolontariat (praca z dziećmi, wspieranie nauczyciela)	19	20	8	17	27	19

Źródło: opracowanie własne.

Zdaniem rodziców najczęściej są oni angażowani przez nauczycieli do udziału w organizowanych przez przedszkole uroczystościach i wycieczkach. To jedna z form współpracy z rodziną. Jej udział w uroczystościach typu Dzień Babci i Dziadka, Dzień Matki i Ojca pozwala na kształtowanie bliższych relacji instytucji z najbliższymi dziećmi, a jednocześnie jest to okazja do pokazania zdobytych przez dziecko umiejętności. Jest to też pewnego rodzaju forma przekazu informacji na temat rozwoju dziecka, jego zdolności czy umiejętności radzenia sobie z emocjami. W niektórych przypadkach to rodzice przygotowują przedstawienia dla dzieci. Pomoc w organizacji uroczystości polega również na przygotowaniu strojów dla dzieci czy ćwiczeniu w domu ról.

Wyniki kształtują się na podobnym poziomie, nieco wyższe uzyskały przedszkola publiczne w obu przypadkach. Na pierwszym miejscu badani wskazali, że nauczyciele oczekują od nich aktywnego udziału w organizowanych uroczystościach. Następnie w organizacji wycieczek, która polega na zebraniu pieniędzy czy obecności niektórych rodziców podczas samej wycieczki. Dodatkowa opieka jest potrzebna w sytuacji gdy w przedszkolu jest kilkoro dzieci z niepełnosprawnością ruchową w celu zapewnienia im bezpieczeństwa.

W obu typach przedszkoli rodzice wskazali, że placówki te oczekują od nich przyniesienia różnego rodzaju materiałów. Najczęściej proszeni są o kartki do rysowania, kredki, książki czy inne materiały plastyczne lub takie, które można wykorzystać do wykonania materiałów rozwojowych, a zbędne są w domu (pudełka, słoiki, butelki o różnych kształtach, guziki itp.).

Różnice w otrzymanych wynikach między obu typami przedszkoli dostrzec można w kolejnych udzielonych odpowiedziach. Rodzice z przedszkoli publicznych ich zdaniem są proszeni w większym stopniu o pracę na rzecz przedszkola, pomoc w trosce o sprzęt przedszkolny i wsparcie finansowe. Na podobnym poziomie kształtuje się liczba odpowiedzi dotyczących wolontariatu rozumianego jako wsparcie nauczyciela w pracy z dzieckiem.

Współuczestnictwo instrumentalne ukierunkowane w większym stopniu na pomoc materialną w przedszkolach publicznych jest często związane z brakiem środków finansowych, dlatego rodzice są proszeni o dodatkową pomoc. W przedszkolach niepublicznych rodzice płacą wysokie czesne, które pokrywa potrzeby przedszkola.

Wnioski dla praktyki

Otrzymane wyniki wskazują, że w badanych przedszkolach realizowane są założenia partycypacji rodziców w pracy placówek. Są oni informowani o koncepcji filozoficznej, pedagogicznej i organizacyjnej przedszkola w różny sposób. Najczęściej ustnie podczas pierwszej wizyty rodziców w przedszkolu lub w czasie zebrania ogólnego.

Powinni oni otrzymywać również informacje w formie pisemnej. Przedszkola tworzą miłą i życzliwą atmosferę. Są otwarte na propozycje rodziców dotyczące organizacji pracy dydaktyczno-wychowawczej. Na bieżąco informują rodziców o sukcesach dzieci, ale także o sposobach wspierania ich zainteresowań czy uzdolnień. Kwestia współdecydowania o pracy przedszkola jest regulowana statutem przedszkola. W niektórych sprawach nauczyciele powinni bardziej konsultować się z rodzicami. Wydaje się, że nie wszyscy rodzice byli świadomi, że mają prawo omawiać z nauczycielami na przykład program i podręcznik dla dzieci. Część z nich uważa, że nie ma takiej potrzeby. Zostawiają tę decyzję Radzie Pedagogicznej.

Podmiotowe traktowanie rodziców przez personel przedszkola został dostrzeżony przez większość badanych. Ci, którzy byli niezadowoleni lub nie potrafili udzielić odpowiedzi, stanowią mniejszość, ale to nie oznacza, że można ich ignorować. Wręcz przeciwnie – należy zacząć szukać przyczyn takiego nastawienia. Przedszkola realizują swoje zadania względem rodziców w kwestii informowania o sukcesach dzieci. Należy nadal uświadamiać ich, że mają prawo współdecydować w wielu sprawach dotyczących organizacji procesu wychowawczego. Z relacji nauczycieli wynika, że rodzice po wypełnieniu tej ankiety zaczęli dopytywać się o szczegóły funkcjonowania przedszkola i o swoje prawa. Należy też wzmocnić rolę Rady Rodziców w przedszkolach publicznych i przedstawić jej znaczenie w konsultowaniu wszystkich istotnych spraw. Poprawa relacji, podniesienie świadomości roli i miejsca rodziców w pracy przedszkola przyniesie wszystkim korzyści.

Badania te są badaniami pilotażowymi diagnozującymi realizację podmiotowości we współpracy z rodziną w opinii rodziców. Obecnie w ramach badań statutowych oraz seminarium magisterskiego na studiach stacjonarnych z edukacji wczesnoszkolnej prowadzone są podobne badania w placówkach wiejskich i miejskich, publicznych i niepublicznych na terenie województwa małopolskiego, które mają pokazać, jak oceniają tę współpracę rodzice w przedszkolach opierających się na innych koncepcjach pedagogicznych.

Bibliografia

- Banasiak M., *Współpraca rodziców ze szkołą w kontekście reformy edukacji w Polsce*, Wyd. Nauk. UMK, Toruń 2013.
- Bednarczuk B., *Dziecko w klasie Montessori. Odniesienia teoretyczne i praktyczne*, Wyd. UMCS, Lublin 2007.
- Grzeszkiewicz B., *Wychowanie przedszkolne w reformie edukacji*, [w:] *W służbie człowiekowi. Społeczna troska o dziecko w XX wieku*, red. J. Wilk, t. 3, KUL, Lublin 2003.
- Guz S., *Edukacja przedszkolna w okresie przemian*, WSP, Warszawa 1996.
- Karbowniczek J., Kwaśniewska M., Surma B., *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką*, Akademia Ignatianum, Wyd. WAM, Kraków 2013.

- Karwowska-Struczyk M., *Rodzice w przedszkolu – balast czy koło ratunkowe?*, [w:] *Środowiskowe i językowe konteksty edukacji dziecka w rodzinie, przedszkolu i szkole*, red. E. Jaszczyszyn, J.Z. Górnikiewicz, OMEP, Warszawa 2013.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997, Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, art. 48, 1.
- Łobocki M., *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1985.
- Łukasik J.M., Jagielska K., Solecki R., *Nauczyciel. Wychowawca. Pedagog*, Jedność, Kielce 2013.
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, „Żak”, Warszawa 2001.
- Optymalizacja sytuacji szkolnej uczniów – różnorodne wymiary współpracy z rodzicami*, red. A. Konieczna, Wyd. APS, Warszawa 2010.
- Paprotna G., *Problemy współpracy przedszkola z rodziną w świetle przemian edukacyjnych*, „Nauczyciel i Szkoła” 9(2000)2.
- Pawlak B., *Jak współpracować z rodzicami uczniów klas początkowych*, Wyd. Nauk. AP, Kraków 2003.
- Sikorska I., *Rozwój dziecka w przedszkolu. Stymulujące wartości wybranych systemów edukacyjnych*, Wyd. UJ, Kraków 2010.
- Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 3, PWN, Warszawa 1978.
- Surma B., *Gotowość szkolna do uczenia się matematyki dzieci sześcioletnich w przedszkolu Montessori – raport z badań*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 28(2013)2.
- Surma B., *Pedagogika Montessori – podstawy teoretyczne i twórcze inspiracje w praktyce*, Palatum, Łódź 2008.
- Surma B., *Poziom sprawności językowej dzieci w przedszkolu Montessori*, [w:] *Kompetencje kluczowe dzieci i młodzieży. Teoria i badania*, red. J. Uszyńska-Jarmoc, M. Bilewicz, Wyd. Ak. „Żak”, Warszawa 2015.
- Surma B., *Praca z dzieckiem zdolnym*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 32(2014)2; DOI: 10.14632/eetp_32.1.
- Surma B., *Teoretyczne założenia kształtowania postawy twórczej dzieci w wieku przedszkolnym*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 26(2012)4.
- Surma B., *Uczestnicy (podmioty) procesu edukacyjnego w przedszkolu*, [w:] J. Karbowniczek, M. Kwaśniewska, B. Surma, *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką*, Akademia Ignatianum, Wyd. WAM, Kraków 2013.
- Surma B., *Wolność i indywidualizm w koncepcji pedagogicznej Marii Montessori a wychowanie do dialogu*, „Kultura i Edukacja” 88(2012)2.
- Ustawa o systemie oświaty z 7 września 1991 roku, Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425.

ADRES DO KORESPONDENCJI

ADDRESS FOR CORRESPONDENCE

Dr Barbara Surma
Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydział Pedagogiczny
Instytut Nauk o Wychowaniu
e-mail: barbara.surma@ignatianum.edu.pl